

Fænomenologiske analysemetoder undersøger, hvordan byarkitekturen påvirker mennesket sanseligt og emotionelt. Det undersøges, hvordan kroppen påvirkes af rum og form.

I Danmark er især Steen Eiler Rasmussens bog 'Om at opleve arkitektur' fra 1950'erne kendt for sin fænomenologiske tilgang til arkitektur. I bogen undersøger han, hvordan mennesket oplever og reagerer på arkitektur og design. Han opstiller og forklarer en række begreber for arkitekturens formmæssige virkemidler: Rum, former, masse, lys, farver, stofflighed, rytme, skala mv. Med dette arbejde udvikler han et sprog og en metode, som generationer af arkitekter siden har benyttet sig af. Steen Eiler Rasmussen arbejder med arkitektur som objekter, men også med byarkitektur forstået som det arkitektoniske bybillede af forstærkede eller kontrasterende former, materialer, rytmer, farver og lysforhold.

HVAD ER FÆNOMENOLOGISKE BYANALYSER?

Fænomenologiske byarkitekturanalyser drejer sig om at undersøge, hvordan byarkitektur kan opleves som en samlet visuel og sanselig oplevelse. I det følgende præsenteres et par analysemetoder, der sigter mod at afdække byarkitektur som **oplevet fænomen**.

Seriel vision-metoden

Byen ses i denne metode som et drama af **kontrasterende synsindtryk**. Det er fortættede rum, der veksles med åbenhed af lys og skygge, af divergerende skalaer og forskellige stoffligheder. Gennem hele dette drama skabes en kropslig og mental påvirkning, påpeger Gordon Cullen, der i sin bog 'Townscape' ligeledes

En by består ifølge Cullen af forskellige kontrasterende synsindtryk, som forandrer sig, når man bevæger sig gennem byen. Fotograf: Troels Thor Axelsen

arbejder med kroppens reaktion på rumligheder, på effekter og på bevægelsen gennem serier af rum. Med en metode, som han kaldte 'serial visions', registrerer han den visuelle oplevelse af bybilledet, som det forandrer sig, mens man bevæger sig frem gennem en given strækning i byen.

I seriel vision-metoden arbejdes der med en **fastlagt strækning**, f.eks. tværs gennem byen, fra centrum mod periferien eller fra byens højeste punkt til det laveste eller omvendt. Det kan også være en cirkel rundt i byen. Ruten tegnes ind på et kort, og alle byrum og overgange fra et byrum til det næste registreres og markeres på kortet, efterhånden som man når frem. Kortet suppleres med en kort tekst og en serie fotos eller håndtegnede skitser, der præsenteres som filmiske sekvenser. Kontraster og skiftende visuelle indtryk fremhæves.

Bybilledemetoden

Kevin Lynch undersøger i sin bog "The Image of the City" fra 1960, hvordan byarkitektur fungerer som et **orienteringssystem**, der gør byens borgere og besøgende i stand til at orientere sig i byen. Målet er endvidere at undersøge, hvilke visuelle byarkitektoniske elementer, der skaber byens images, og gør den ene by forskellig fra den anden.

På baggrund af interviews med forskellige borgere og en vandretur gennem byen sammen med dem udviklede Lynch en række begreber for de klart opfattede elementer i byarkitekturen. Elementerne er **sti- og gadeforløb, mødesteder/pladser, landmærke, kanter** og **bydistrikter/kvarterer**.

Begreberne tester han dels ved at lade en trænet fagperson registrere byen, dels ved at lade en række almindelige borgere tegne en imaginær rute på et blankt stykke papir f.eks. ruten fra rådhuset til stationen. Samtidig bliver de bedt om at indtegne de visuelle elementer, der for dem tydeliggør ruten (en kendt plads, et kirketårn, en markant blå dør, en stor vej, et vandløb eller lignende).

Videnskabeligt set tager de fænomenologiske byarkitektoniske analysemetoder udgangspunkt i menneskets egen oplevelse af byen og arkitekturen. De er udviklet for at indfange borgernes bybilleder, og de bygger på fænomenologien, som er en humanistisk videnskabstradition. Formålet er at skabe ny viden om sammenhængen mellem så forskellige fænomener som det fysiske miljø og visuelle og emotionelle reaktioner og kun i mindre grad om at kunne kvantificere.

Byelementer og ikoner

Sti- og gadeforløb

Mødesteder/pladser

Landmærke

Kanter

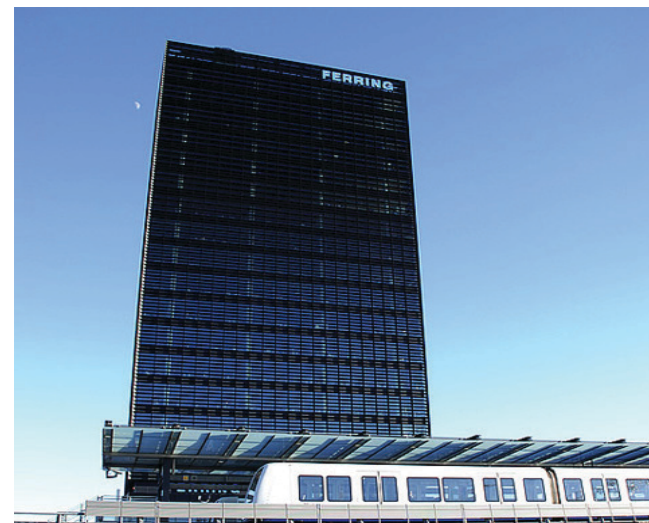

Bydistrikter/kvarterer

Efter Lynch

Bybilledemetoden benytter sig af indtegnede ikoner på et kort. Et ikon for hvert af elementerne. I byområder, hvor flere af de registrerede bybilledelementer optræder sammen, er det en indikator for, at der her findes et visuelt rigt bymiljø, måske også med tydelige orienteringssystemer. Lynch taler om 'the sense of the whole'.

Lynchs bybilledanalyse og Cullens seriel visionanalyse anvendes i forbindelse med stedsanalyser, men også i forbindelse med design af nye byområder, hvor formålet er at skabe visuelt oplevelsesrige bymiljøer.

Ferring, Ørestad. Bygningen fungerer med sin højde og sorte flade som "landmærke", som et pejlemærke, der kan ses fra alle retninger.

Drifting

Drifting er endnu en fænomenologisk metode. Den tager sit udgangspunkt i måden vi f.eks. som turister driver rundt i en ny by på – **på jagt efter nye indtryk eller noget særligt**. Når man drifter gennem byen, lader man sig føre derhen, hvor nysgerigheden og interessen driver en. Måske snuser man rundt for at finde gode butikker; måske for at finde spændende byrum og arkitektur, eller måske er det de sociale og kulturelle miljøer i byen, der driver en.

Metoden går ud på, at man starter med at sætte en ramme, f.eks. en time – eller måske afgrænses et område. Man kan også sætte et tema op (som shopping, arkitektur, byrum, byliv) Herefter går man rundt på må og få. Man drejer ind i en port, går rundt om en karré, bestiger en bakketop, hvis det synes interessant. Man registrerer ruten på et kort og tager et foto, og noterer ned hver gang, der registreres noget af interesse for temaet. Efter turen vurderes registreringerne.

FÆNOMENOLOGI PÅ FELTFOD

Lynchs metode kan laves af alle. Analysen indledes med, at det ønskede område af byen afgrænses på et kort. Herefter begiver man sig ud i området med kortet i hånden. De mest markante veje og stier tegnes ind. Herefter markeres, hvor de vigtigste mødesteder i byen er, idet der både lægges vægt på om mødestederne er markante arkitektonisk, og om borgerne mødes her i stort omfang og dermed synes at forbinde sig til stedet. Markante bygninger som tårne, skilte, facader – eller måske blot en blå dør

Drifting - på jagt efter nye oplevelser i byen.

– markeres på kortet som 'landmærker'. Endelig registreres det, om der er fysiske overgange, kanter/overgange, der er med til at give bybilledet en markant karakter ved at dele byen op. Det kan være vandløb, søer, større parker, jernbaner, store veje. Det kan også være markante skift i bygningsvolumener langs en vej, en havnefront eller lignende, således at bygningsmassen kommer til at fungere som en bymur.

Et kort over byen er et godt redskab til fænomenologiske analyser. Byens topografiske mønstre kan studeres og beskues som et systemiseret overbliksbillede.

Det overblik kan bringes i spil, når specifikke steder udpeges og undersøges gennem et fænomenologisk feltarbejde.

DATA OG LITTERATUR

Cullen, Gordon: The Concise Townscape. Butterworth Architecture. Essex, 1961

Lynch, Kevin: The Image of the City. Massachusetts MIT Press, 1960

Lynch, Kevin: City Sense and City Design. Massachusetts MIT Press, 1991

Marling, Gitte & Kiib, Hans: 'Byarkitektoniske kvalitet - mange fortællinger om netværksbyens arkitektoniske værdier'. In: Journal for Architectural Research 2004: 4. Aarhus, 2004

Rasmussen, Steen Eiler: Om at opleve arkitektur. Arkitektens Forlag. København, 1957

Faglig bidragsyder: Gitte Marling, professor med særlige opgaver, Urban Design, Institut for Arkitektur, Design og Medieteknologi, Aalborg Universitet (AAU)

Redaktører: Pernille Ehlers, Rødovre Gymnasium, Lis Petersen, Ørestad Gymnasium og Jannie Rosenberg Bendsen, DAC
Layout: Troels Thor Axelsen, DAC

Realdania

dansk byplan
laboratorium

DAC | DANSK ARKITEKTUR CENTER

FÆNOMENOLOGI BYANALYSER